

Borgarting lagmannsrett - LB-2014-127041

Instans	Borgarting lagmannsrett - Dom
Dato	2014-12-19
Publisert	LB-2014-127041
Stikkord	Forsettlig drap. Straffeloven § 233 første ledd.
Sammendrag	En kvinne på 62 år ble dømt til fengsel i 13 år for forsettlig drap på en 90 år gammel helsemessig svekket mann, som hun mot godtgjøring hadde utført oppgaver for i hjemmet i 15 år. Lagmannsretten la til grunn at drapet ble begått dels i affekt og dels for å hindre at avdøde skulle skrive under på et nytt testament, der tiltalte ikke lenger skulle være enearving etter avdøde. Det ble ansett som skjerpene at avdøde var forsvarsløs og ble drept i eget hjem av en person som utnyttet et tillitsforhold.
Saksgang	Oslo tingrett TOSLO-2014-21883 - Borgarting lagmannsrett LB-2014-127041 (14-127041AST-BORG/01). Anke til Høyesterett ikke tillatt fremmet, HR-2015-382-U.
Parter	A (advokat Heidi Juritzen, advokat Øystein Storrвик) mot Oslo statsadvokatembeter (statsadvokat Irlin Irgens).
Forfatter	Lagdommer Kristin Robberstad, lagmann Cecilie Østensen Berglund, ekstraordinær lagdommer Tom L. Urdahl. Meddommere: pensjonist Svein Aarak, sjefingeniør Claus Kenneth Larsen, forfatter/bibliotekar Martina Gaux, seniorrådgiver Tone Milde.

Oslo statsadvokatembeter har ved tiltalebeslutning av 27. januar 2014 satt A, under tiltale for overtredelse av:

Straffeloven § 233 første ledd

for å ha forvoldt en annens død

Grunnlag:

Onsdag 13. mars 2013 etter klokken 22:00 i [adresse] i Oslo kvalte hun B mens han lå i sin seng. Hun sørget for at han fikk akutt pustehinder eller at blodtilførselen til hjernen stanset, sannsynligvis ved å presse en pute eller lignende mot munn og nese eller ved å presse hendene rundt halsen hans. B døde etter kort tid.

Oslo tingrett tingrett avsa 27. juni 2014 dom med slik domsslutning:

1. A, født 0.0.1952, dømmes for overtredelse av straffeloven § 233 første ledd til fengsel i 13 -trenten- år.

Varetekt kommer til fradrag med 464 -firehundreogsekstifire- dager.

2. A fradømmes retten til å ta arv etter B.

A har anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Anken gjelder bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Anken er henvist til ankeforhandling. Hennes begjæring om ny behandling av spørsmålet om fradømmelse av retten til arv er tillatt fremmet.

Ankeforhandling er holdt i perioden 2. til 18. desember 2014 i Borgarting lagmannsretts hus. A og 25 vitner har gitt forklaring. Det ble gjennomført befarung i [adresse] i Oslo. Øvrig bevisførsel fremgår av rettsboken.

Lagmannsretten var ved ankeforhandlingen satt med lagrette i medhold av straffeprosessloven § 352. Lagretten ble overensstemmende med tiltalebeslutningen stilt ett hovedspørsmål. Spørsmålet lød:

Er tiltalte A skyldig i å ha forvoldt en annens død?

Grunnlag:

Onsdag 13. mars 2013 etter klokken 22:00 i [adresse] i Oslo sørget hun for at B fikk akutt pustehinder eller at blodtilførselen til/fra hjernen stanset. B døde etter kort tid.

Spørsmålene ble besvart med ja, med flere enn seks stemmer. Lagrettens kjennelse legges til grunn for dommen, jf. straffeprosessloven § 40 første ledd.

Aktor la ned slik påstand:

1. A, f. 0.0.1952, dømmes for overtredelse av straffeloven § 233 første ledd til fengsel i 13 - trenten - år.

Varetekt kommer til fradrag med 638 - sekshundreogtrentiåtte - dager.

2. I medhold av arvelovens § 73 fradømmes hun retten til å ta arv etter B.

Forsvareren la ned påstand om at A anses på mildeste måte.

Lagmannsretten bemerker:

Ved lagrettens kjennelse er A funnet skyld i forsettlig drap, jf. straffeloven § 233 første ledd. Lagmannsretten legger ved straffutmålingen, under hensyn til at all rimelig og fornuftig tvil skal komme tiltalte til gode, følgende faktum til grunn:

A har forklart at hun i 1998 kom i kontakt med avdøde, B, etter at han hadde svart på en annonse hun hadde satt inn. Hun arbeidet på den tiden som avdelingssykepleier i hjemmesykepleien, men hadde ledig kapasitet. Hun utførte ulike oppgaver i hjemmet for B, som var blitt enkemann året før. Han var født 0.0.1922, og hadde ingen barn. Han hadde en søster, C, som døde i november 2012. Heller ikke hun hadde barn, og hun etterlot arven til sin bror.

De siste årene før B døde 13. mars 2013, arbeidet A hos ham tre dager i uka - mandag, onsdag og fredag fra ca. kl. 12 til ca. kl. 18. Oppgavene var særlig å handle og lage mat, og ellers gå ham til hånd og holde ham med selskap. Fra nyåret 2013 bisto hun også med å betale regninger. B ga henne et fast beløp som skulle dekke utgiftene til mat, og resten kunne A beholde som godtgjørelse. A har forklart at hun fram til i 2012 pleide å få et

beløp i kontanter hver gang hun var hos B. Beløpet var på 1 000 kroner om dagen de senere årene. Fra rundt midten av 2012 gikk B over til å betale henne 60 000 kroner forskuddsvis per tre måneder. Den siste tiden disponerte hun i tillegg Bs bankkort, som han ville at hun skulle bruke ved enkelte andre innkjøp enn mat. A hadde et eget sett med nøkler, slik at hun kunne parkere på Bs plass i garasjen i leilighetsbygget der B bodde, hente post og låse seg inn selv.

I 2003 ble A skadet under en operasjon. Hun fikk varige smerter i den ene beinet og lett droppfot. Hun kom ikke tilbake i sitt ordinære arbeid som avdelingssykepleier, og ble etter hvert uførepensjonert. Hun oppga ikke godtgjøringen for arbeidet hos B til skattemyndighetene eller til trygdemyndighetene.

B mottok i en årrekke hjemmetjenester fra Bydel Frogner. I tiden før han døde hadde han tjenester fra praktisk bistand og fra hjemmesykepleien fire ganger om dagen med to personer per besøk. Ansatte på dagskiftet (kl. 8.00-15.30) ga ham morgenstell og var innom igjen ca. kl. 13-14. Ansatte på kveldsskiftet (kl. 15.00-22.00) var innom ca. kl. 16-17, mens kveldsstellet ble gitt neste gang de var innom, ca. kl. 19-20. I tillegg hadde han tilsyn av nattevakt to ganger om natten, ca. kl. 23-24 og kl. 06-07. Han hadde også trygghetsalarm. Alarmenheten sto i stua, og alarmknappen som han kunne utløse alarmen med, bar han som en klokke rundt håndleddet.

I tillegg hadde B fram til i januar 2013 ytterligere privat hjelp fra J, som han hadde kjent i mange år. J bisto både B og C i deres økonomiske forhold og ga praktisk bistand. Søsknene hadde skrevet gjensidig testament der de skulle arve hverandre. Det er opplyst at J var arving etter lengstlevende av C og B. Før J ble enarving, hadde to brødre, som kjøpte bygården som B hadde hatt kontorer i, vært testamentsarvinger etter søsknene. Det er ikke kommet fram opplysninger om eventuelle begrensninger i lengstlevendes adgang til å bestemme hvem som skulle motta arv.

Den 30. januar 2013 endret B sitt testament. A ble satt inn som enarving i stedet for J. Dersom hun døde før B skulle en hjemmehjelp ansatt i Oslo kommune, Bydel Frogner - D - arve alt. Hvis også hun var falt fra før B, skulle arven gå til kreftforeningen. D hadde hatt B som bruker siden i 2010. De hadde etter hvert fått stadig bedre kontakt, særlig etter at Bs søster døde. På juleaften 2012 og flere ganger på nyåret 2013 hadde D etter ønske fra B kontakt med ham utenom arbeidstid. Hun tok også, i forståelse med kollegaene, flere stell alene, selv om de som hovedregel skulle være to fra hjemmetjenesten hos B.

Den 7. mars 2013 ble advokat Børre Hagen oppringt av B som var oppbragt og ga uttrykk for at han ikke ville at A skulle arve ham. Han uttrykte misnøye med A, men ville vente til etter at salget av søsterens leilighet var avklart, med å gjennomføre endringer. På bakgrunn av A forklaring, forklaringene fra D og advokat Hagen samt forklaringene til Ds ledere i bydelen, finner lagmannsretten det bevist at A den 5. mars 2013 hadde ringt inn en klage på D uten at dette var avklart med B. D ble innkalt til samtale 7. mars 2013 med lederen på bakgrunn av klagen. D fikk beskjed om at hun så langt som mulig ikke skulle ha B som bruker mer. D var satt opp på kveldsskift hos B samme dag, og utførte dette arbeidet. I strid med beskjed fra lederen fortalte hun B om klagen og samtalen med lederen.

Den 12. mars 2013 om morgenen var det klart at salget av leiligheten etter C ville bli sluttført. B ringte advokat Hagen og ba ham utarbeide et nytt testament der D er primærarving for hele arven. Hagen utarbeidet et utkast, som ble postlagt på vanlig måte før kl. 16.00 og som dermed normalt skulle være framme hos B neste dag. Utkastet var datert 14. mars, idet advokaten hadde planlagt å dra til B den dagen sammen med sin sekretær for å bevitne testamentet.

Dagen etter at testamentet var postlagt, onsdag 13. mars 2013, var A som vanlig på arbeid hos B. Hun pleide å hente Bs post når hun kom ved 12-tiden. Denne dagen kom imidlertid posten senere enn vanlig, kl. 13.49. Lagmannsretten er overbevist om at brevet fra advokat Hagen kom med posten denne dagen. Det er ingen holdepunkter for at brevet er blitt borte i posten, og det lå ikke i postkassen dagen etter eller senere. Det lå heller ikke i leiligheten til B, der både advokat Hagen og politiet har lett etter det. Brevet er ikke kommet i retur til avsender. Etter det som er opplyst for lagmannsretten om hvem som hadde nøkler til postkassen og til leiligheten etter at låsen inn til leiligheten på As initiativ var blitt skiftet om natten/tidlig morgen 14. mars 2013, var det i realiteten bare advokat Hagen som hadde tilgang til postkassen fra og med tidlig formiddag 14. mars 2013.

Det er et overvåkningskamera i inngangspartiet til [adresse]. Postkassene ligger imidlertid i en blindsoner. Videoopptakene kan derfor verken bekrefte eller avkrefte om A sjekket postkassen etter at postbudet hadde vært der. Lagmannsretten er overbevist om at A hentet posten denne dagen. Dette var en fast oppgave de dagene hun var hos B. På grunn av dårlig fysisk helse hentet ikke B posten selv. B hadde dårlig kraft og grep i

hendene, og pleide å få hjelp til å åpne konvolutter. Han pleide også å få brev lest opp for seg. Advokat Hagen har forklart at han i en telefonsamtale om morgenen den 13. mars 2013 fortalte B at han hadde sendt testamentsutkastet i posten. B skal da ha sagt noe sånt som at «har du gjort det, da får jo A greie på det». Det er i denne situasjonen utenkelig at B, som var en åndsfrisk og viljesterk mann, ikke skal ha vært opptatt av posten denne dagen.

De fra hjemmetjenesten som var hos B denne dagen etter at postbudet hadde levert post, har forklart at de ikke hentet posten. Vitnet F, som er ansatt i hjemmetjenesten i bydelen og som hadde ettermiddagsstellet hos B sammen med en kollega, har forklart at han overhørte A si til B at hun la posten på spisebordet og at B da hadde sagt noe sånt som at hun ikke skulle røre posten og at han ville ha posten bort til seg. Kollegaen forklarte for lagmannsretten at hun ikke kan huske å ha hørt noe om posten. F fortalte ikke om denne episoden da han ble avhørt av politiet over telefon den 18. mars 2013, men ble heller ikke spurt om posten. Etter at han senere samme dag hadde snakket med D, som han hadde og fortsatt har et forhold til, ble han oppmerksom på at dette med posten kunne ha betydning. Han kontaktet politiet om at han skulle på en langvarig utenlandsreise og om at han hatt tilleggsinformasjon. Politiet tok ikke kontakt før han reiste 24. mars. Først den 8. mai, da han var tilbake i Norge, leste han gjennom telefonavhøret 18. mars og fortalte da uoppfordret om det han hadde overhørt. På spørsmål fra politiet om hva slags tilleggsinformasjon han mente å varsle om før han reiste 24. mars, svarte han at det var dette med posten. Lagmannsretten finner det bevist utover rimelig tvil at F har fortalt D om denne episoden før han reiste, idet advokat Hagen opplyste om denne posthendelsen i politivhør 22. mars.

Etter en samlet vurdering er lagmannsretten overbevist om A den 13. mars 2013 ble kjent med utkastet til nytt testament datert 14. mars 2013, der D var satt inn som primærarving med kreftforeningen som sekundærarving.

A dro fra [adresse] til vanlig tid, ca. kl. 18, den 13. mars 2013.

Hjemmetjenesten hadde på vanlig måte kveldsstell av B, herunder tannpuss og stell av tannprotesen til overkjeven. Senere på kvelden, kl. 21.48, utløste B trygghetsalarmen. Lagmannsretten har fått avspilt opptak fra samtalen med trygghetsentralen. Der sier B blant annet at han hadde kommet borti alarmknappen ved et uhell, at han har det bra og at han skal gå å legge seg. Det er ikke noe i samtalen som tyder på at han har falt og slått seg eller føler seg dårlig.

Trygghetsalarmen ble utløst på nytt noe over et kvarter senere, kl. 22.07. Sentralen etablerte kontakt med leiligheten kl. 22.09, men oppnådde ikke kontakt med B. Linjen sto åpen i ca. ett minutt. Sentralen forsøkte å ringe to ganger på fasttelefonen. Den første gangen lot man telefonen ringe i 61 sekunder, den andre gangen i 43 sekunder. Kl. 22.13 ga sentralen opp forsøkene på å få kontakt, og det ble gitt beskjed videre om alarmen. Kl. 23.06 kom en ansatt fra sentralen, vitnet Katevoll, hjem til B og fant ham død i sengen. B lå på ryggen, og verken nattøy eller sengetøy bar preg av kamp eller uro.

Fire-fem minutter før alarmen ble utløst, kl. 22.02, hadde A kommet tilbake til [adresse]. Hun dro igjen kl. 22.22. På bakgrunn av lagrettens kjennelse legger lagmannsretten til grunn at hun dro opp til Bs leilighet, låste seg inn og trykket hendene og/eller en pute eller annet tekstil hardt over Bs nese og munn og over halsen mens han lå i sengen, slik at han døde.

Den sakkyndige likundersøkelsen gir ikke noe klart svar på hva som var dødsårsaken. Det er imidlertid bevist ut over enhver rimelig tvil at det ble brukt kraft som førte til sår på og ved nesen og munnen. Leppene ble klemt så hardt mot tennene i underkjeven at huden sprakk på innsiden av underleppen. Skadene ble påført kort tid før B døde, idet blod normalt ville rent ut i munnen. Dette skjedde ikke fordi blodsirkulasjonen stanset kort tid - minutter - etter at skadene ble påført. De rettsmedisinske sakkyndige, professor/ overlege Kari Ormstad, har funnet punktblødninger under øyelokkene og på halsen, men ikke i området mellom. Den rettsmedisinske sakkyndige forklarte at disse funnene taler for at blodsirkulasjonen fra hodet er blitt hindret ved mekanisk kraft mot disse områdene. Ferske skader og blødninger i lungene taler med tyngde for at B opplevde en ekstraordinær belastning på lungene kort tid før han døde. Også dette er forenlig med at A hindret ham i å få puste. Lagmannsretten ser ikke bort fra at Bs hjerte stanset som følge av påkjenningen før kvelning og/eller hindring av blodtilførselen til/fra hjernen medførte døden. I alle tilfeller er det pustehinderet og/eller hinderet for blodtilførselen som A påførte ham, som er årsaken til at han døde.

Skadene er ikke forenlige med at B kan ha falt. Dersom skadene skulle skyldes fall, må han i følge den rettsmedisinske sakkyndige ha falt flere ganger og slått seg forskjellige steder i de ulike fallene. Det er utenkelig at B i så tilfelle ikke ville ha respondert på oppkallingen fra trygghetsalarmen, som han kunne kommunisere med fra alle rom i leiligheten. Fraværet av blødning ut i munnen og det faktum at så vel nattøy som sengetøy

var rent og uten skrukker da han ble funnet, taler også med tyngde mot at han kan ha falt flere ganger og så gått og lagt seg for å sove. Plasseringen av punktblødningene viser at de skyldes ytre påvirkning/vold, og ikke indre prosesser i kroppen.

Lagmannsretten er uten videre enig i den rettsmedisinske sakkyndiges konklusjon om at skadene ikke kan være selvpåført.

Endelig nevner lagmannsretten at det ikke er holdepunkter for at B hadde dårligere fysisk helse denne dagen enn det han pleide. Han hadde hatt lungebetennelse, men obduksjonen viser at han var blitt frisk igjen. De fra hjemmehjelpetjenesten som stelte B om kvelden den 12. mars og den 13. mars har forklart seg for lagmannsretten, og det er intet i deres forklaringer som tilsier at han var mer svekket enn vanlig. De så ikke noen sår i ansiktet eller munnen. De to som hadde kveldsstellet, vitnet F og vitnet K, forklarte at B ville sagt fra i forbindelse med stellet, herunder tannpuss, hvis det var noe de måtte ta hensyn til.

Lagmannsretten bemerker at ingen andre med tilknytning til B er fanget opp av overvåkningskameraene ved og i [adresse] i det tidsrommet drapet skjedde. Politiet har etterforsket dette bredt, og det er ingen holdepunkter for at andre enn A har vært i leiligheten i det aktuelle tidsrommet. Lagmannsretten ser det som klart at hennes forklaring om at hun kom for å lete etter mobiltelefonen er uriktig. Analyse av trafikkdata viser at mobiltelefonen lå hjemme hos A mens hun var i avdødes leilighet. A endret forklaring om hvor mobiltelefonen lå etter at politiet ba om samtykke til å undersøke trafikkdata, herunder data utenom aktiv bruk av telefonen (signaleringsdata). Lagmannsretten ser også fullstendig bort fra hennes forklaring om at hun falt og ble sittende i trappa i underetasjen i leilighetsbygget før hun tok heisen opp til leiligheten. Det er ingen holdepunkter for at hennes forklaring om dette er riktig. Det er videre påfallende at hun ikke husket fallet da hun forklarte seg for politiet første gang etter pågripelsen eller da hun tre dager senere forklarte seg i et fengslingsmøte i tingretten. Rekonstruksjonen en tid senere viser et dramatisk fall, som hun brukte rundt ti minutter på å komme seg etter. Det er også påfallende at hun ca. 10 minutter etter et slikt fall valgte å gå ned trappene i stedet for å ta heisen slik hun ellers pleide å gjøre, og at hun kunne gå uten synlig besvær, slik overvåkningsvideoen fra inngangspartiet viser. Lagmannsretten er overbevist om at hun uriktig forklarte om et fall for å unngå å plassere seg selv i leiligheten da trygghetsalarmen ble utløst.

Lagmannsretten har, som nevnt foran, funnet det bevist utover rimelig tvil at A den 13. mars 2013 ble kjent med testamentsutkastet der D var satt inn som primærarving for hele arven etter B. Etter at J hadde falt i unåde hos B i januar 2013, hadde A overtatt mange av hans oppgaver og var blitt oppført som nærmeste pårørende hos hjemmetjenesten i stedet for J. Hun visste at J hadde vært primærarving for hele arven etter B. Lagmannsretten er overbevist om at A visste at J ikke lenger var arving, og at hun var tilgodesett i det testamentet som skulle avløses ved det nye testamentet datert 14. mars. Hun har forklart at B på nyåret hadde sagt til henne at hun fortsatt kunne sitte i leiligheten og drikke kaffe når han var borte. Hennes søster og barn har i sine forklaringer for lagmannsretten bekreftet at A nevnte dette for dem. Hun forsto dermed at det i hvert fall lå an til at hun skulle arve leiligheten. I tillegg kommer at kopi av testamentet av 30. januar 2013, der A er primærarving for hele arven, ble sendt i posten hjem til B. Som nevnt foran, bisto A B med post, regninger og viktige papirer på denne tiden. Hun var betrodd å hente og legge ting i safen hjemme hos B, og visste at safenøkkelen lå i en ulåst skuff i stua. Et annet brev til B fra denne tiden, en taksering datert 28. januar 2013 av B og Cs malerier, ble funnet av politiet hjemme hos A. Også dette taler for at A hadde en særlig interesse for Bs økonomiske forhold. Lagmannsretten er overbevist om at A, da hun så testamentsutkastet datert 14. mars 2013, forsto at hennes posisjon hos og utsikter til arv fra B var truet. Under hensyn til at all rimelig tvil skal komme tiltalte til gode, legger lagmannsretten til grunn at drapet ble begått dels i affekt og dels for å forsøke å sikre seg arv etter avdøde. Lagmannsretten legger til grunn, slik det også følger av lagrettens kjennelse, at drapet ikke var planlagt.

Ved forsettlig drap skal straffen som utgangspunkt ikke settes lavere enn fengsel i 12 år. Dette følger av forarbeidene til skjerpingen av minstestrafen i 2010, se Prop. 97 L (2009-2010) punkt 6.5.1, og er fulgt opp i rettspraksis, se blant annet Rt-2014-12 avsnitt 9.

I skjerpende retning legger lagmannsretten vekt på at drapet ble begått overfor en forsvarsløs person i hans eget hjem. B var over 90 år gammel, han var avmagret, hadde lite muskulatur og generelt svak fysisk helse. Han var ute av stand til å verge seg mot angrepet fra A på annen måte enn ved å utløse trygghetsalarmen. A hadde arbeidet for B i 15 år og hadde fått nøkler til leiligheten. Hun utnyttet tillitsforholdet da hun brukte nøklene for urettmessig å skaffe seg adgang til avdødes hjem den kvelden.

Lagmannsretten ser ingen formildende omstendigheter i saken.

Forsvareren har vist til det i en helhetsvurdering bør ses hen til at A har svekket helse og at dette har gjort den lange varetektstiden ekstra belastende fordi det har vært vanskelig å holde seg i aktivitet. Lagmannsretten kan ikke se annet enn at dette kan være situasjonen for mange som er fengslet, og tillegger ikke forholdet nevneverdig betydning. Det er ikke kommet fram opplysninger om at forholdene i varetektstiden har vært spesielt belastende. Hun har i lang tid vært fengslet i medhold av straffeprosessloven § 172.

Lagmannsretten har kommet til at straffen bør settes til fengsel i 13 år. Til fradrag i straffen kommer 639 dager i varetekt.

Aktor har lagt ned påstand om at A fradømmes arveretten etter B, jf. arveloven § 73. Bestemmelsens første ledd lyder slik:

Blir nokon dømd til fengselsstraff utan vilkår for straffebrot mot den han skulle arve, og arvelataren døyr på grunn av handlinga, kan arveretten til den skyldige heilt eller delvis falle bort.

Det følger av rettspraksis at utgangspunktet ved forsettlig drap bør være at arveretten fradømmes, jf. Rt-1988-599 og Rt-2005-1634. Lagmannsretten - de tre juridiske dommerne - ser ingen grunn til å fravike dette utgangspunktet og er på samme måte som tingretten kommet til at A fradømmes arveretten etter B.

Dommen er enstemmig. Ved avgjørelsen av spørsmålet om fradømmelse av arveretten har bare de tre juridiske dommerne deltatt.

Domsslutning:

1. A, født 0.0.1952, dømmes for overtredelse av straffeloven § 233 første ledd til fengsel i 13 - tretten - år.

Varetekt kommer til fradrag med 639 - sekshundreogtrettini - dager.

2. I medhold av arveloven § 73 fradømmes hun retten til å ta arv etter B.